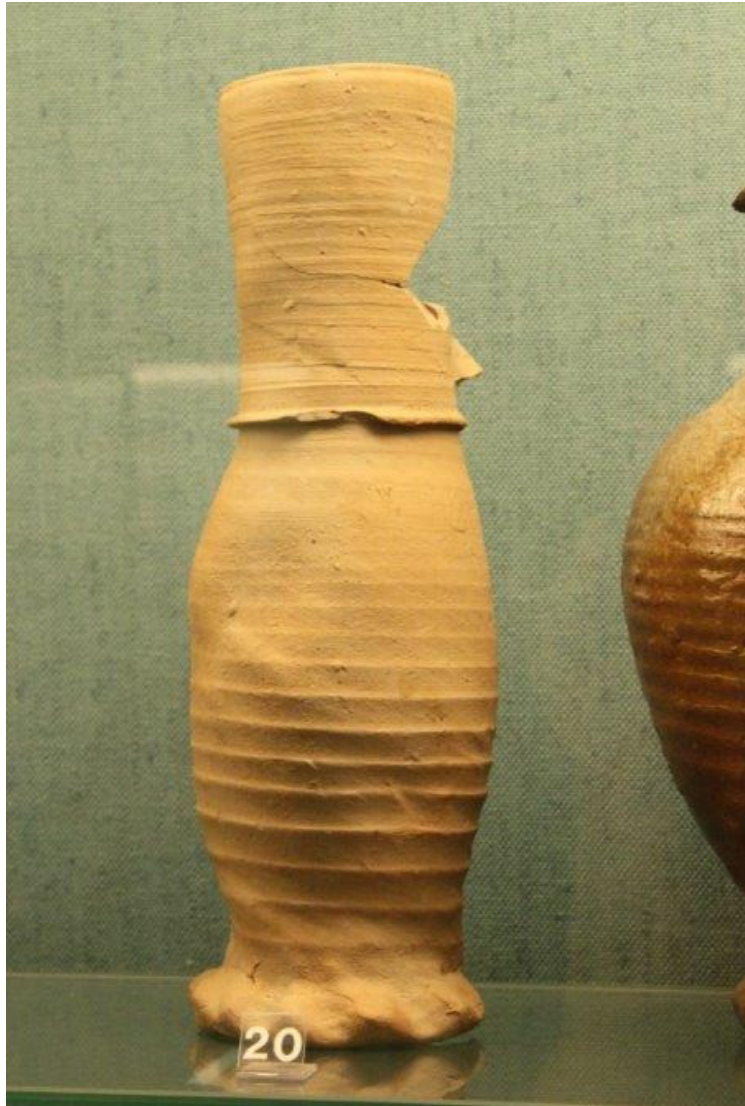

På sporet af Kallerup-skattens ejermand

I slutningen af 1300-tallet blev en skat bestående af 619 sølvmønter begravet i denne stob lidt syd for Kallerup på Røsnæs, ca. 4 km fra Kalundborg Slot. Stobben er udstillet på Nationalmuseet.

I 1849 blev skatten fundet af en mand ved navn Hans Melchiorsen og afleveret til Det Kongelige Mynt- og Medaillekabinet. Kabinettet beholdt 185 af mønterne, for hvilke der blev udbetalt danefægodtgørelse. De resterende mønter svarende til ca. 400 g sølv blev returneret til finderens. Nu er der kun omkring 55 af mønterne tilbage på Nationalmuseet (fig. 1 og 2).

Mønterne i skatten var hovedsageligt nordtyske fra Hansestæderne og Mecklenburg, dvs. de mønter der var i almindelig brug i Danmark i slutningen af 1300-tallet, eftersom der ikke var noget dansk møntvæsen i den periode.

Hvem var skattens ejermand, hvorfor var han i besiddelse af mønterne, hvorfor begravede han skatten i nærheden af Kallerup, og hvorfor blev den ikke hentet igen? Boede skattens ejermand i nærheden? Man kan komme med alle mulige teorier om skattens oprindelse – f.eks. ærlig fortjeneste, gave, opkrævning af skat, bestikkelse, røveri osv. Den kunne også være blevet begravet for en anden. Ud fra skattens sammensætning er det mest sandsynligt at den var ejermandens pengebeholdning, og at den blev begravet nær ejermandens bolig.

Som første skridt mod et svar på disse spørgsmål er det planlagt at undersøge om der findes bevis for en 1300-tals-bebyggelse i nærheden af fundstedet hvor skattens ejermand kunne have boet.

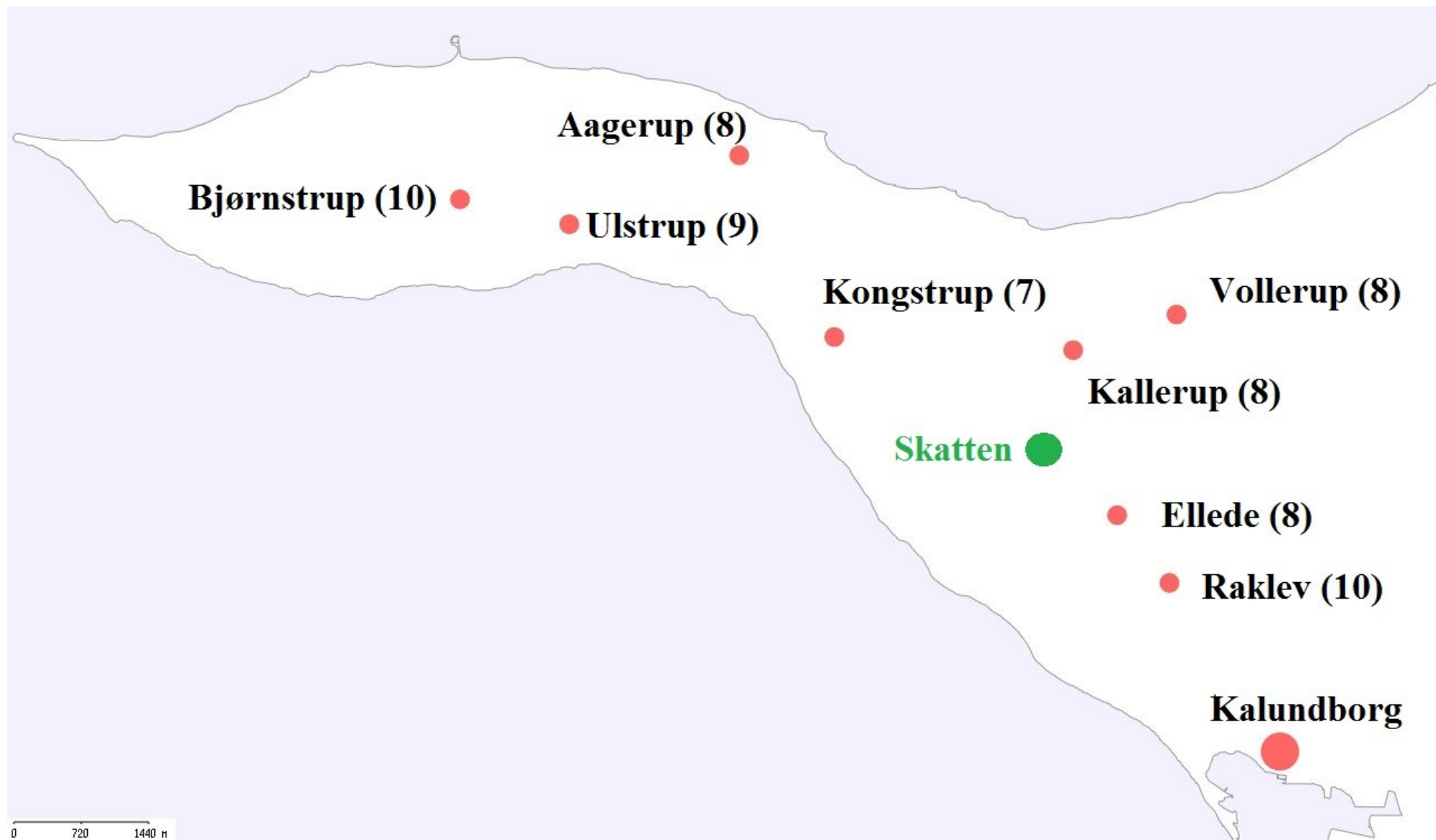

Figur 1. Nogle af de ca. 55 mønter fra Kallerup-skatten der endnu befinder sig i Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling.

Figur 2. En del af en af de mange møntskuffer fra Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling med bl.a. mønter fra Kallerup-skatten.

Figur 3. Røsnæs-halvøen med Kalundborg, de otte små landsbyer vest for Kalundborg og fundstedet for Kallerup-skatten. Antallet af gårde i 1660 er vist i parentes.

Baggrund for undersøgelsen

Kallerup-skatten blev indleveret til Det Kongelige Mynt- og Medaillekabinet i 1849 – samme år som grundloven blev indført, og kongens ejendele blev adskilt fra statens. Indtil da var kabinettet kongens private møntsamling. Kabinettet overgik til staten i forbindelse med sletning af kongehusets store gæld og blev for første gang åbnet for offentligheden. Kabinettet blev først flyttet fra Rosenborg Slot til Prinsens Palæ i 1867, på hvilket tidspunkt det ændrede navn til Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling. Den blev lagt ind under Nationalmuseet i 1892. Det er primært fra kabinettets fundprotokol at vi kender til Kallerup-skattens indhold og finderens navn. Protokolsiderne vedrørende Kallerup-skatten er gengivet i figur 4.

Finderen: Skatten er fundet af bolsmand (boelsmand) Hans Melchiorson ved pløjning den 28. april 1849. En bolsmand er en landbruger, brugeren af et bol (boel), dvs. et mindre landbrug, mere end et hus, men mindre end en gård, svarende til mellem 1 og 2½ tønder hartkorn. Skatten er indberettet til kabinettet af pastor Munck, sognepræst i Raklev Sogn. Raklev Kirke ligger 2 km fra fundstedet.

Fundstedet: Ifølge pastor Munck blev skatten fundet på hans ”mensalsted” i Kallerup, dvs. præstens mensalgods eller den jord tilhørende præsteembedet hvorfra præsten fik en indtægt til sit underhold. Kirken var således ejer af marken, Hans Melchiorson dyrkede marken, og præsten brugte indtægten til sit underhold. Om Hans Melchiorson også boede på matriklen, er uvist.

Ovennævnte oplysninger om finderens og fundstedet er brugt nedenfor til at identificere fundstedet.

Stoben: Skatten blev fundet i en 24 cm høj *kande* eller *stob* af fuldsintret lertøj, der utvivlsomt er fremstillet i Siegburg. Almindeligvis går den under navnet *Jacobakande*. I slutningen af 1300-tallet var Siegburg den førende stentøjsleverandør til det danske marked. Skatten er vigtig ikke så meget pga. mønterne, men pga. kanden den blev fundet i. På basis af mønterne har man kunnet datere kandens brugsperiode, hvilket er en værdifuld oplysning. Når man har dateret keramik, kan man datere anlæg man har fundet keramikken i. Hans Melchiorson har således været med til at datere brugen af Siegburg-keramik i Danmark.

Omtale af Kallerup-skatten i ”Danske Fund af Møntdateret Keramik” er vedlagt som bilag 1, mens omtale i ”Danmarks middelalderlige skattefund” er vedlagt som bilag 2.

[illegible]

Hollandske Tind 1749		Søndag 176	
37	Ljock Willenpenninge	pan R	10
38	"	ELVIGRANS	10
39	"	ELVIGRANS	3
40	"	ELVIGRANS	3
41	"	ELVIGRANS	1
42	"	ELVIGRANS	3
43	"	ELVIGRANS	1
44	"	ELVIGRANS	36
45	"	ELVIGRANS	2
46	"	ELVIGRANS	3
47	Gydeberg Willenpenninge	ELVIGRANS	4
48	"	ELVIGRANS	1
49	"	ELVIGRANS	3
50	"	ELVIGRANS	1
51	"	ELVIGRANS	2
52	"	ELVIGRANS	1
53	"	ELVIGRANS	10
54	Parchim Willenpenninge	ELVIGRANS	1
55	"	ELVIGRANS	13
56	"	ELVIGRANS	1
57	"	ELVIGRANS	9
58	"	ELVIGRANS	3
59	"	ELVIGRANS	19
60	"	ELVIGRANS	2
61	"	ELVIGRANS	26
62	"	ELVIGRANS	3
63	"	ELVIGRANS	1
64	"	ELVIGRANS	2
65	"	ELVIGRANS	2
66	"	ELVIGRANS	4
67	Wismar Willenpenninge	ELVIGRANS	9
68	"	ELVIGRANS	6
69	"	ELVIGRANS	1
70	"	ELVIGRANS	1
71	"	ELVIGRANS	1
72	"	ELVIGRANS	3
73	"	ELVIGRANS	1
74	"	ELVIGRANS	1
75	"	ELVIGRANS	51
76	"	ELVIGRANS	1
77	"	ELVIGRANS	2
78	"	ELVIGRANS	3
79	"	ELVIGRANS	23
80	"	ELVIGRANS	1
81	Mehlenborgske Bracteater	ELVIGRANS	3
82	"	ELVIGRANS	23
83	"	ELVIGRANS	35
84	"	ELVIGRANS	8
85	"	ELVIGRANS	12
86	"	ELVIGRANS	1
87	"	ELVIGRANS	6

Figur 4. Protokolsiderne vedrørende Kallerup-skatten.

Sølvskatten: Ifølge fundprotokollen indeholdt skatten 551 hele og 68 overskårne sølvmonter. Protokollen identificerer dog kun 547 af mønterne, deriblandt 195 hele og 80 halve hulpenninge. Mønterne er hovedsageligt nordtyske fra bl.a. Hansestæderne og Mecklenburg, specielt Hamburg, Lüneburg, Lübeck, Stralsund, Wismar og Rostock. Endvidere indeholdt fundet 8 franske gros turnois fra Philip IV (1285-1314) og 1 sterling fra Thomas de Bourlemont, biskop af Toul (1330-1353). Kabinettet beholdt 185 af mønterne ifølge protokollen og 192 ifølge journalsagen. Af disse mønter kan kun 53 med sikkerhed identificeres i samlingen i dag, mens der i protokollen optræder 3 andre mønter med findested kun givet som ”Kallerup” som sandsynligvis stammer fra skatten. Hvad der er sket med de andre 129 mønter, er uvist. De er muligvis byttet for andre mønter.

Danefægødtgørelse: Der er betalt en danefægødtgørelse på 10 Mk, men det er uklart om den tilfaldt finderens, Hans Melchiorson, eller præsteembedet som ejeren af matriklen eller blev delt mellem de to parter. Ligeledes er det uvist hvem der fik de ca. 430 returnerede mønter, der formentlig svarede til ca. 400 g sølv, dvs. om det var Hans Melchiorson, præsteembedet eller begge parter. Det kan en granskning af Raklev Kirkes regnskaber måske også opklare. I et brev til præsten står der vedrørende danefægødtgørelsen ”Ved at sælge resten vil Bonden kunne overbevise sig om, at man har givet ham den forventede Værdi af Sølv”. Det tyder på at det var finderens, Hans Melchiorson, der fik både danefægødtgørelsen og de returnerede mønter.

Ifølge bilag 1 og 2 er skatten nedlagt efter 1389 og formentlig i perioden 1390-1410. Hvem var skattens ejermand, hvorfor var han i besiddelse af mønterne, hvorfor begravede han skatten i nærheden af Kallerup, og hvorfor blev den ikke hentet igen? For at sætte disse spørgsmål i kontekst skal vi se på Kalundborg i 1300-tallet.

Kalundborg i 1300-tallet

1300-1350: Kalundborg var i hænderne på skiftende magthavere op gennem 1200-tallet og blev indtaget af Erik Menved i 1297. Det menes at det var Erik Menved der startede opførelsen af Kalundborg Slot, måske fordi Vestborgen var blevet slemt medtaget af konflikter i de sidste årtier af 1200-tallet. Efter Erik Menveds død i 1319 kom hans bror til magten som Christoffer II. Det var starten på en krisetid for både landet og Kalundborg – en krisetid der varede i godt 25 år. Kongen måtte pantsætte store dele af landet til de holstenske grever og måtte i 1326 flygte ud af landet. Kalundborg var i denne tid forlenet til Knud Porse. Efter hans død i 1327 overtog hans enke forvaltningen af Kalundborg. I 1329 vendte Christoffer II tilbage til Danmark, men overgav Sjælland, Lolland og Skåne til grev Johan af Holsten, dog med undtagelse af Kalundborg, som han lagde særlig vægt på at bevare herredømmet over. Da Valdemar Atterdag kom på tronen i 1340, var Kalundborg alligevel på holstenske hænder, bestyret af Heine og Hund Brockdorf, som morede sig med at hjælpe hovedsmand Markvad v. Stove den Ældre fra Københavns Slot med at plyndre Hansestædernes handelsskibe. I 1341 belejrede Valdemar Atterdag Kalundborg, men Heinrich af Holsten greb ind til

fordel for Heine og Hund Brockdorf. Efter lange og forgæves forhandlinger belejrede Valdemar Atterdag byen igen i 1342 og kunne endelig overtage slottet i 1343. Livet for Kalundborgs beboere i første halvdel af 1300-tallet var derfor karakteriseret af store omvæltninger, og de må have været vant til at måtte indordne sig under skiftende magthavere.

1350-1400: I 1349 eller 1350 kom der også en anden stor omvæltning – Danmark blev ramt af pesten. I nogle egne af Europa mistede op mod 40% af befolkningen livet til sygdommen. I Danmark har man ikke megen direkte viden om pestens hærgen, men indirekte indicier (sjælemesser og dødsnotitser) indikerer at Danmark blev hårdt ramt. Situationen for Kalundborg var nok ikke meget anderledes end i resten af landet, og byen må også i en eller anden grad været blevet affolket pga. sygdommen. Pesten udbrød igen gentagne gange gennem anden halvdel af 1300-tallet. Kong Valdemar Atterdag opholdt sig regelmæssigt i Kalundborg efter at han indtog byen, og der blev holdt mange vigtige møder på slottet, bl.a. mødet mellem kongen og landets biskopper i 1357 og det store danehof i 1360. I perioden gennemførte han en større ombygning af slottet og bymuren. I 1367-1370 var landet kastet ud i en krig med Hansestæderne, Mecklenburg, Sverige og Holsten, der endte med et knusende nederlag til Danmark. Kalundborg holdt dog stand. Valdemar Atterdag døde i 1375, og det lykkedes for hans datter Margrethe at indsætte sin søn Oluf som konge under sit formynderskab. I august 1376 var der forhandlinger mellem dronning Margrete og udsendinge fra Hansestæderne på Kalundborg Slot. Efter dronning Margretes sejr over kong Albrecht af Mecklenburg ved Falköping i 1389 blev flere af hans prominente støtter fængslet i Kalundborg Slot.

Kalundborg Len

I slutningen af 1300-tallet var Kalundborg Len meget stort og omfattede herrederne Ars, Løve, Tuse, Skippinge og Ods. Til forvaltning af slottet og lenet blev der udpeget en lensmand der fungerede som kongens repræsentant. Han skulle bl.a. opkræve skatter og opvarte kongen og hans hof når de gæstede slottet. Lensmænd i slutningen af 1300-tallet var Jens Rud (1385-91) Anders Jensen Lodehat (1391-1397) og Herman Flemming (1397-). Pga. lenets størrelse var det store summer der blev opkrævet i skatter, og som skulle transporteres fra de forskellige herreder til Kalundborg.

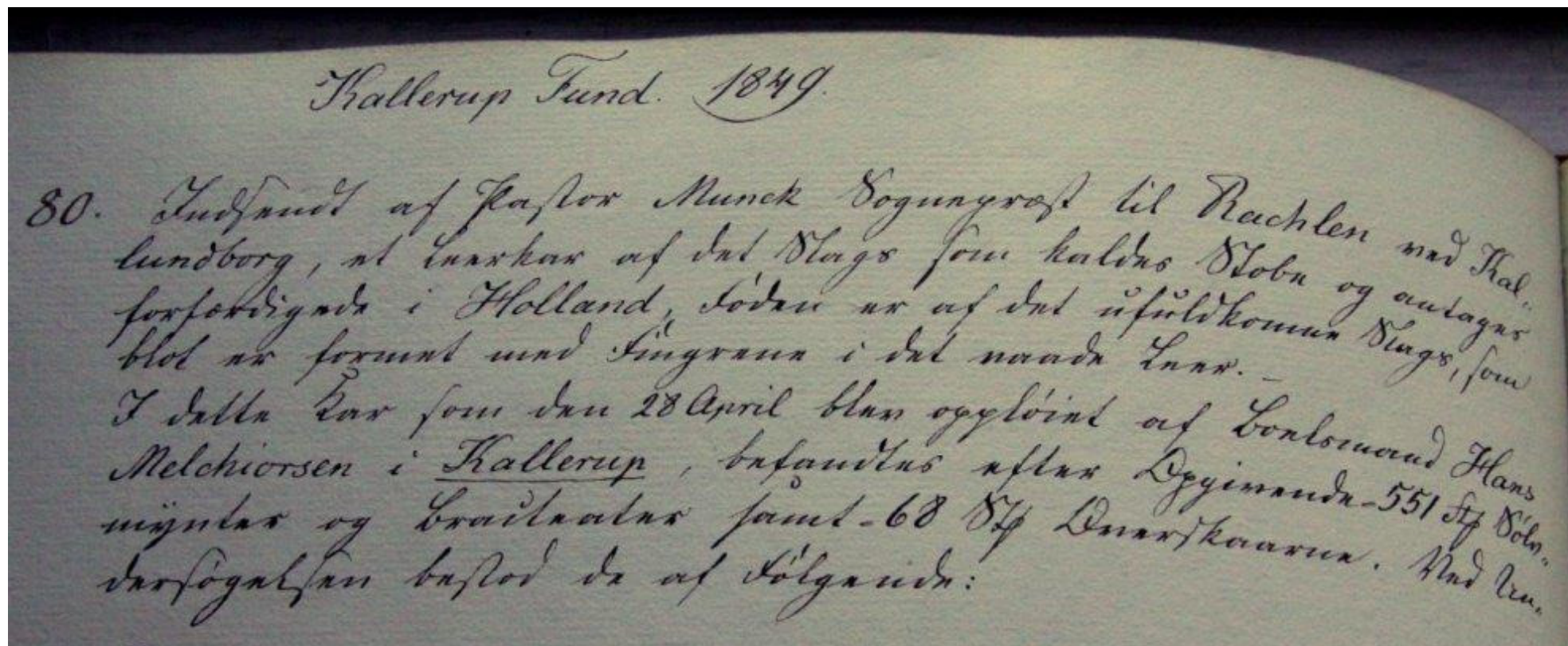
Kallerup i 1300-tallet

Jeg har ikke kunnet finde noget om Kallerup i 1300-tallet. Så sent som i 1660 var der kun 8 gårde i Kallerup, og kun 34 på resten af Røsnæs vest for Kallerup. På hele Røsnæs vest for Kalundborg var der kun i alt 8 landsbyer omfattende 68 gårde i 1660 (se figur 3). I slutningen af 1300-tallet var antallet af gårde på Røsnæs nok betydeligt mindre. Om der har været nogen beboelse i nærheden af fundstedet i anden halvdel af 1300-tallet, er uvist. Det ligger 1 km fra både Kallerup og Ellede.

Identificering af fundstedet

Fra Det Kongelige Mynt- og Medaillekabinets fundprotokol vides det at skatten er fundet af bolsmand Hans Melchiorsen på pastor Muncks "mensalsted" i Kallerup (figur 5).

Figur 5. Udsnit af fundprotokollen hvor der står at pastor Munck, Raklev, har indleveret et kar "af den slags som kaldes stob", og endvidere "I dette kar som den 28 April blev opløjet af Boelsmand Hans Melchiorson i Kallerup befandtes .... 551 stk Sölvmyntar...".

På Original 1-kortet for Kallerup by, Raklev, der gælder fra 1806 til 1860, findes navnet Hans Melchior sen skrevet på matrikel 8 (figur 6). Det er dog ikke ensbetydende med at matriklen er præstens "mensalsted" og dermed heller ikke at skatten er fundet på matriklen. I teorien kunne han have været bruger af matriklen samtidig med at han dyrkede præstens mark andetsteds i Kallerup.

Figur 6. Udsnit af Original 1-kort der viser Hans Melchior sens navn skrevet på matrikel 8 (rød pil).

I begge hartkornsekstrakter for Kallerup by (ældre og yngre) findes "Hans Melchiorson" opgivet som bruger af matrikel 8, og "Præsteembedet i Raklev Sogn" som ejer (figur 7 og 8).

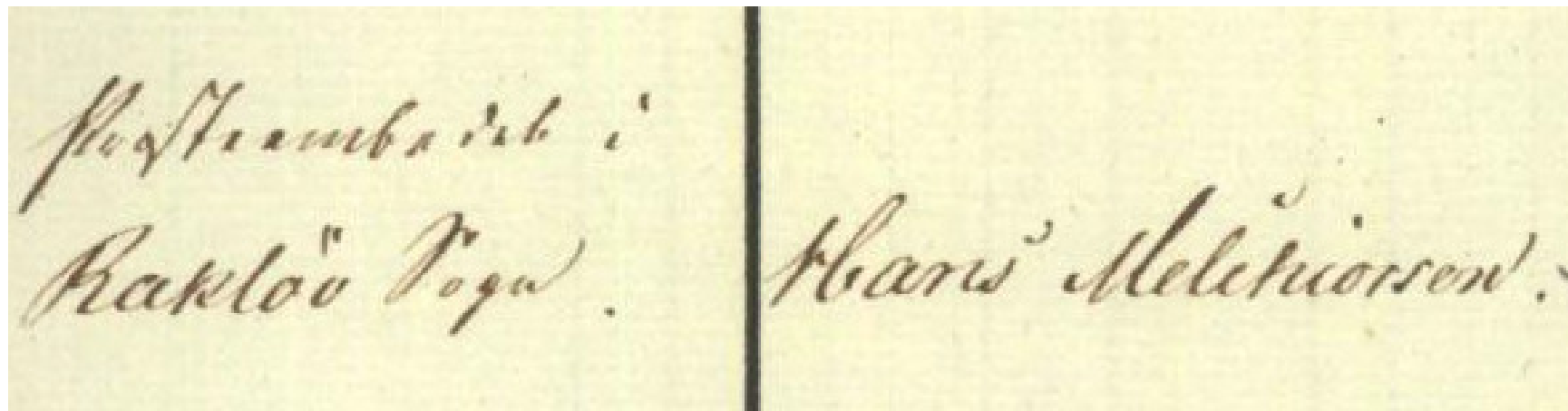
Eieren.	Brugeren.	Gammel Matri- culs Hartkorn.				Matri- culs Num- mer.	Nye Matricul- s Hartkorn.				157. Anmærkninger.
		Tdr.	St	Sk	Alb.		Tdr.	St	Sk	Alb.	
	Franspott	59	23	.			56	6	11		
Poststrambad i Raklev Sogn.	Hans Melchiorson.	1	5	11		8.	1	2	1	$\frac{1}{2}$	
Kallerup borg hds. gaard. Lønning. Hans Melchiorson søns Sted.	Peder Andersen Jensens søn .	.	3	1	2 $\frac{1}{2}$	9.	.	2	2	2 $\frac{1}{4}$	
	Søren Larsen Larsens søn .	.	3	1	2 $\frac{1}{2}$	10.	.	2	2	2.	

Figur 7. Hartkornsekstrakt (ældre) for Kallerup by. Hans Melchiorson opgives som bruger af matrikel 8, og Præsteembedet i Raklev Sogn som ejer.

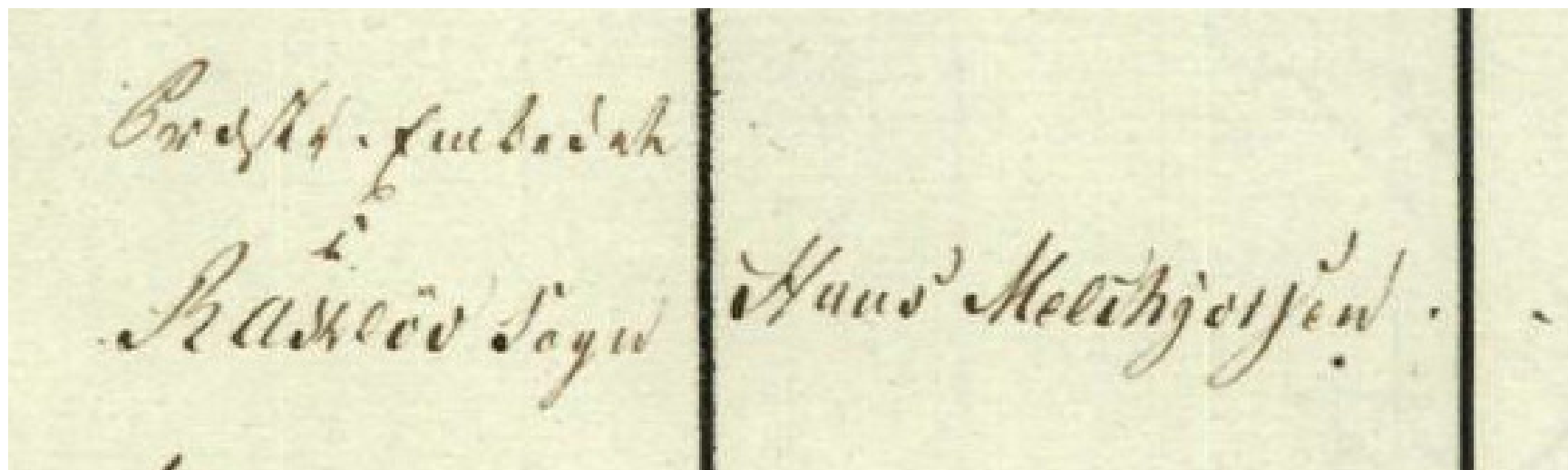

EJEREN

BRUGEREN

Hartkornsekstrakt – Ældre

Hartkornsekstrakt – yngre (1840)

Figur 8. Udsnit af hartkornsekstrakter visende ejeren og brugeren af matrikel 8. Håndskriften tolkes således:
Ejeren: Præsteembedet i Raklev Sogn. Brugeren: Hans Melchiorson.

Konklusion

Eftersom navnet Hans Melchiorsen ikke findes andetsteds på Original 1-kortet og Hartkornsekstrakterne for Kallerup, og eftersom ingen andre matrikler i Kallerup ejedes af præsteembedet i Raklev Sogn, kan det konkluderes at matrikel 8 var præstens mensalgods og derved stedet som pastor Munck henviser til som fundsted for skatten. Bl.a. fordi den ligger ved grænsen til tre ejerlav, kan matrikel 8 nemt genfindes på nuværende kort svarende til en ny, mindre matrikel 8 samt dele af matrikel 1h (figur 9). Det nuværende areal er på 6,1 hektar eller 11 tønder jord.

Eftersom Hans Melchiorsen var en bolsmand, skulle hans landbrug have været på mellem 1 og 2,5 tønder hartkorn. Ifølge hartkornsekstraktet var matrikel 8 på 1 tønne, 5 skæpper, 1 fjerdingkar og 1 album hartkorn. Dette svarer til 1,65 tønder hartkorn, hvilket ligger inden for definitionen af en bol (boel), dvs. mellem 1 og 2,5 tønder hartkorn. Matrikel 8 passer således til Hans Melchiorsens titel.

Endvidere, da 1 tønne hartkorn svarer til 5 tønder agerjord og 10 tønder eng, og da matrikel 8 er en blanding af agerjord og mose/eng, skulle arealet på 1,65 tønder hartkorn derfor svare til mellem 8 og 12 tønder land. Det passer fint med det nuværende areal, der er på 11 tønder jord.

Baseret på oplysninger i fundprotokollen kan det derfor konkluderes at det område der er markeret med rødt på figur 9, højst sandsynligt er fundstedet for Kallerup-skatten i 1849.

Stedet har ændret sig lidt siden 1849 idet der mellem 1872 og 1957 er bygget en gård (Søndergård,) og vejen gennem arealet er flyttet. Fundstedet kan således ligge under gården eller under den nye vejsektion (figur 10-12).

Der har tidligere været en vej mellem Ellede og Søndergård. Den ses på kortet fra 1900 (figur 13), men ikke på Original 1-kortet (figur 14) og har således nok ikke eksisteret i 1849.

Vest for Søndergård på nabomarken er der to interessante områder, Kallerupholm og Lindholm, der bør undersøges (figur 15).

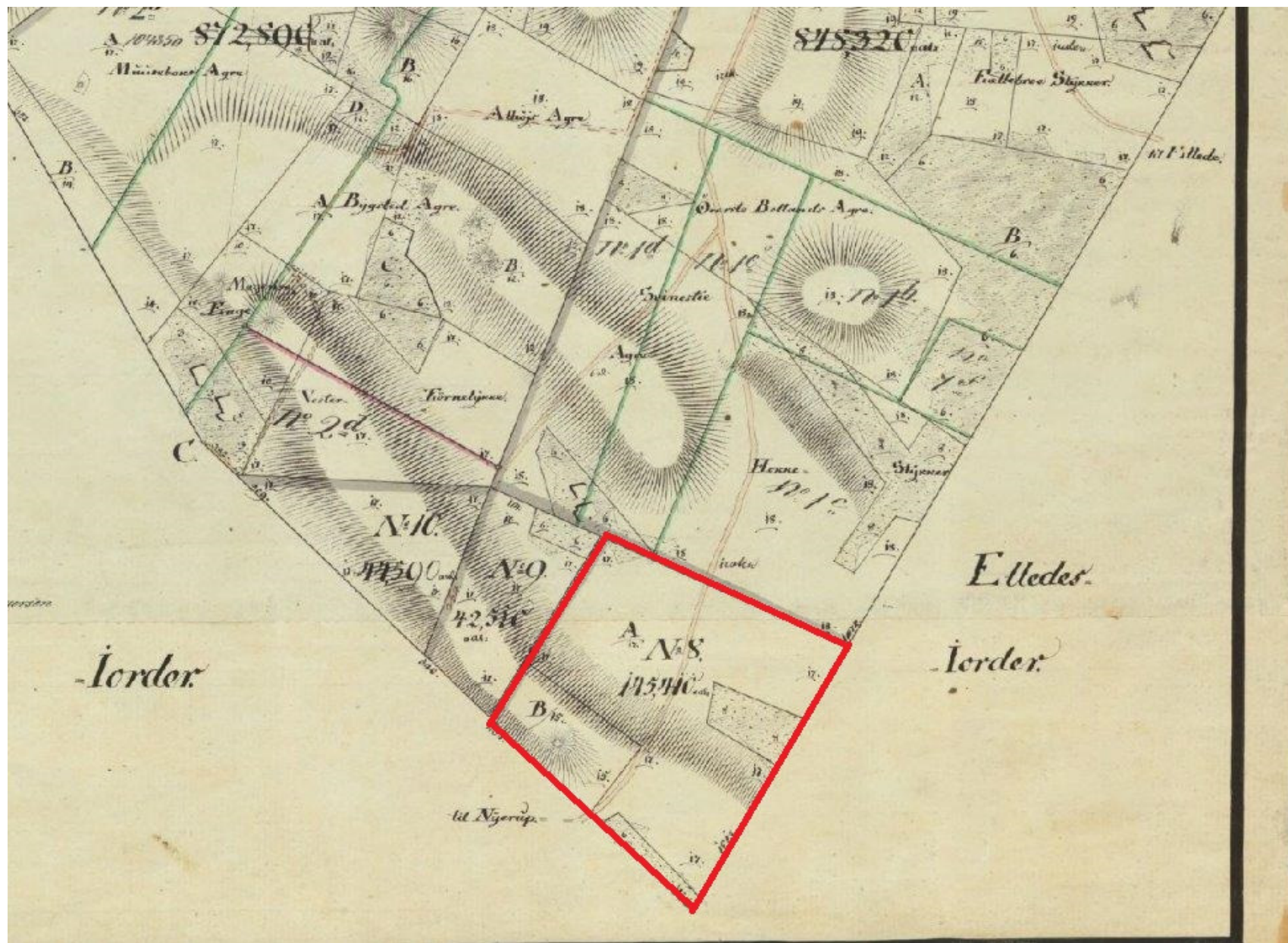
De forskellige områder inkluderet i den nuværende undersøgelse er vist i figur 16.

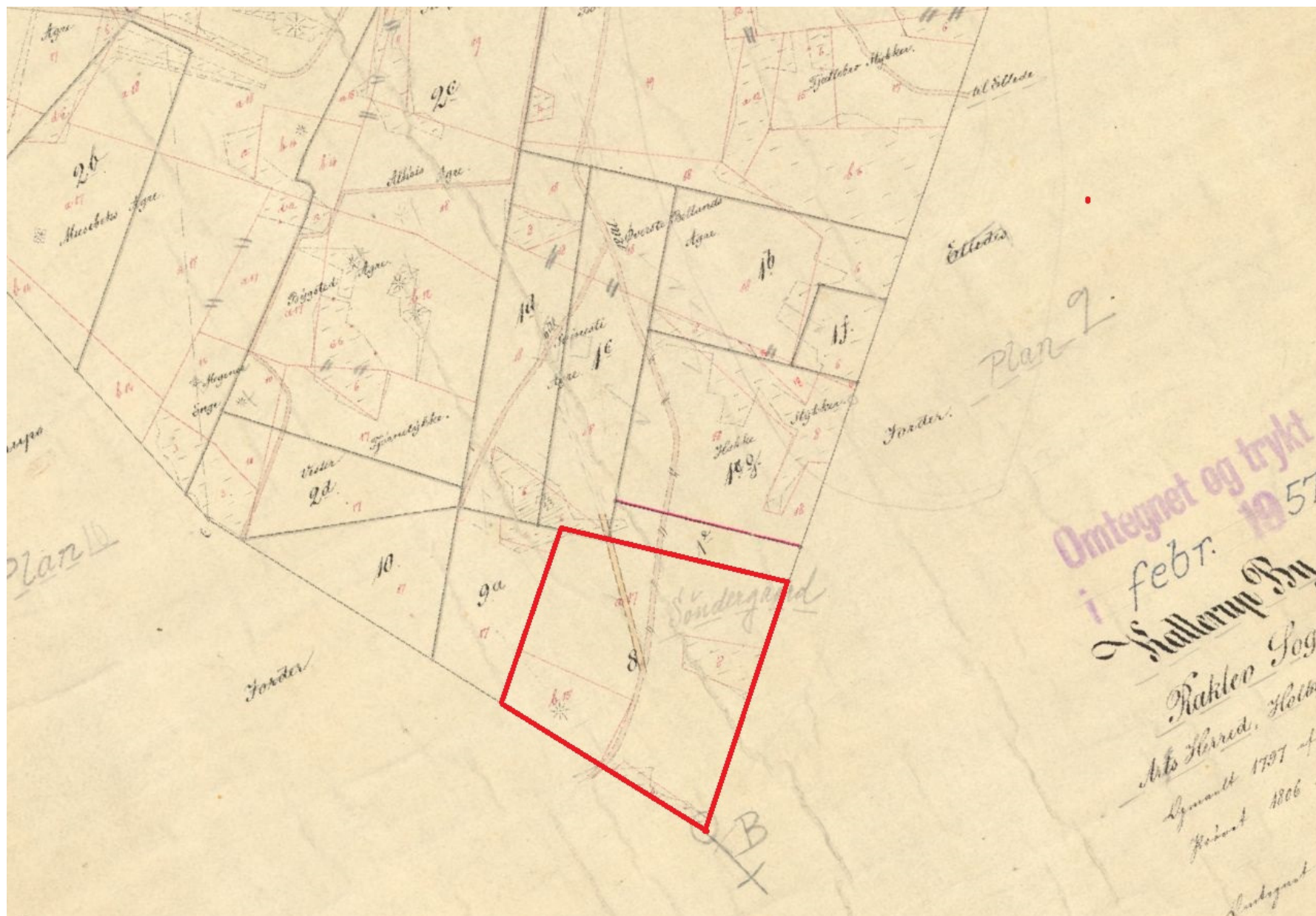

Figur 9. Matrikel 8 er nu opdelt i en ny matrikel 8 der ligger omkring Søndergård, mens resten er indlemmet i matrikel 1h, der er marken nord for. Den gamle matrikel 8 er markeret med rødt. De tre sognegrænser er markeret med lilla. Kallerup-skatten må være fundet inden for området markeret med rødt.

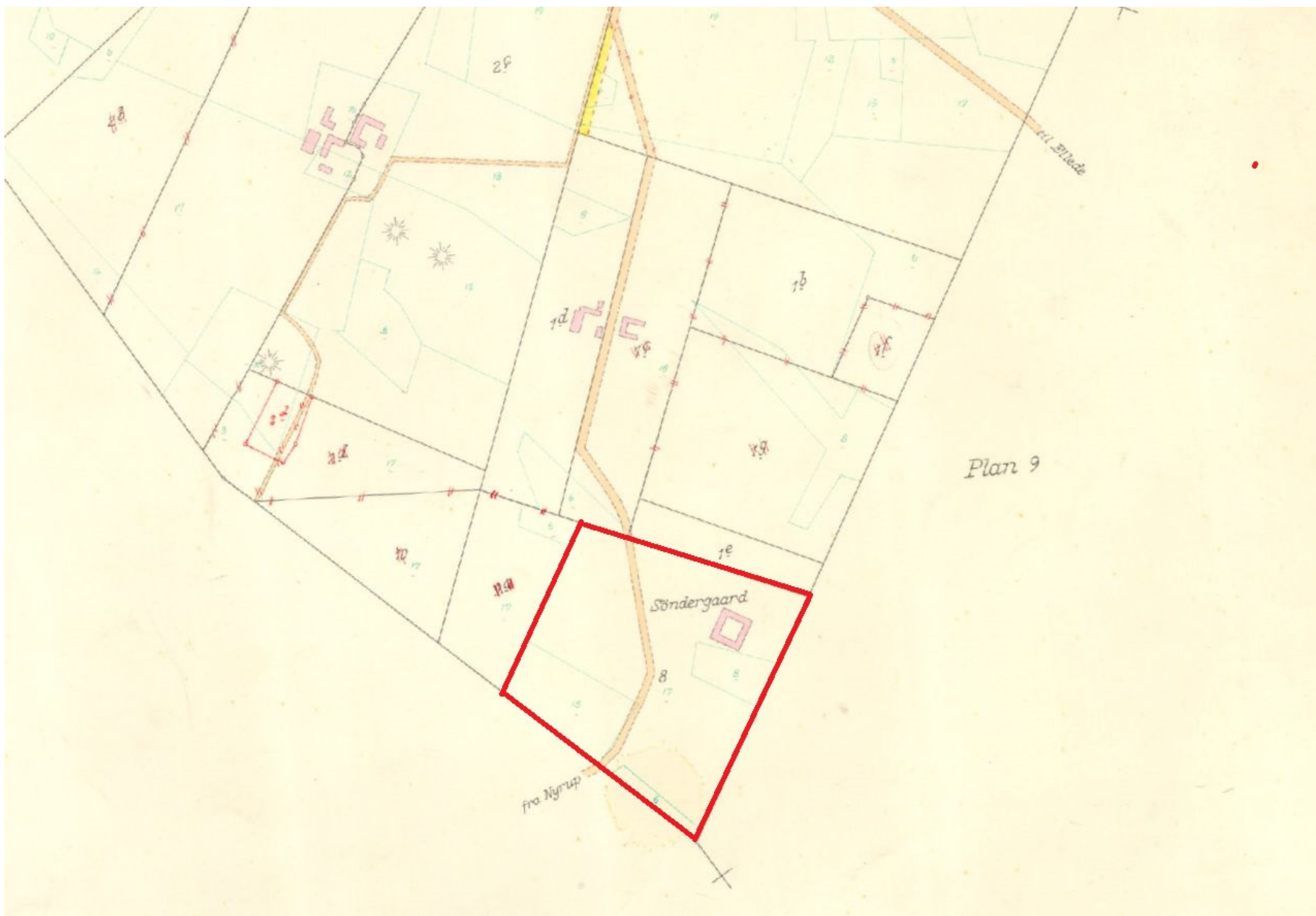

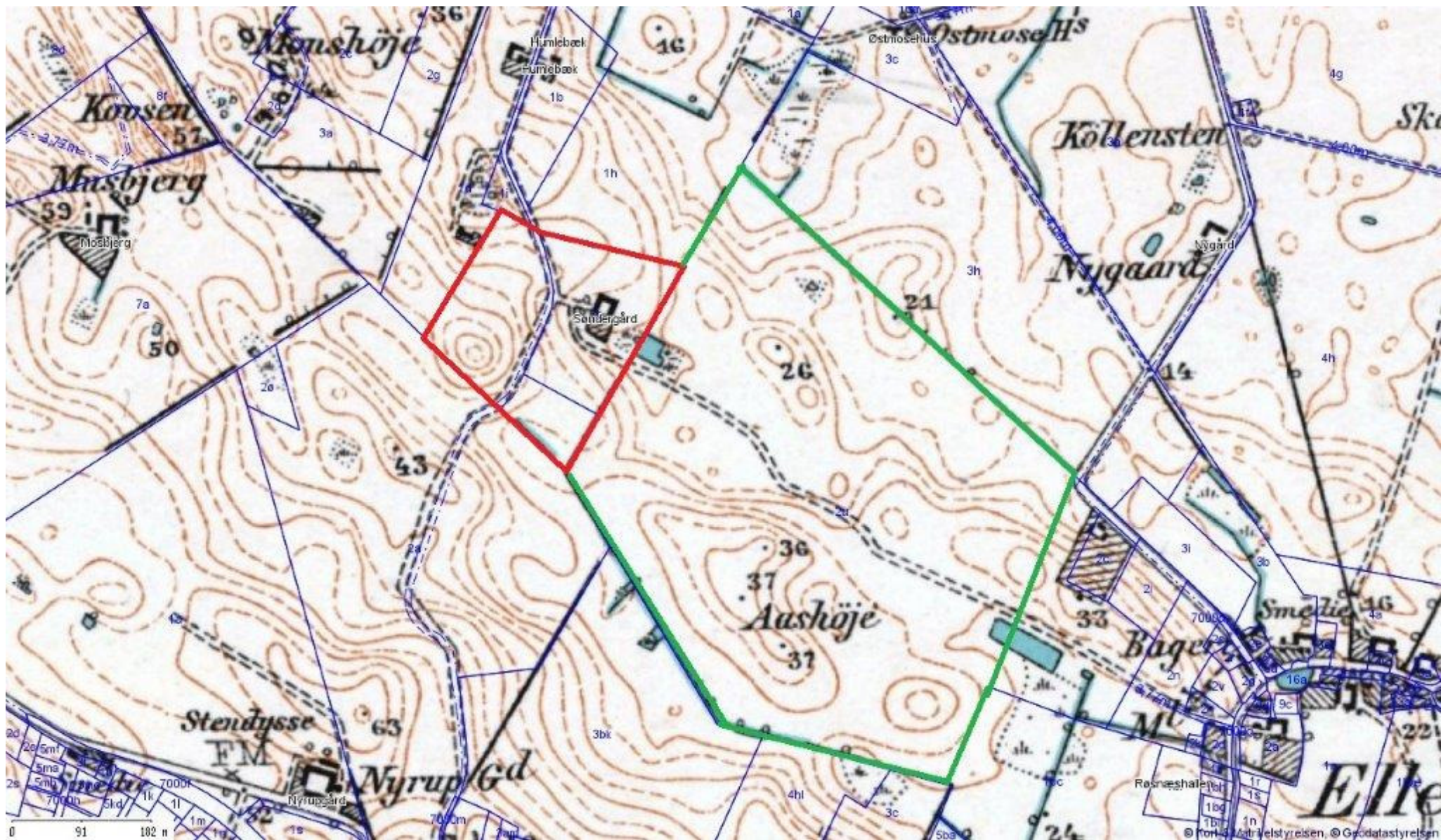
Figur 11. Matrikelkort 1872-1957. Det ses at Søndergård bygges, og vejen flyttes i perioden.

Figur 12. Matrikelkort 1957.

Figur 13. Her ses en vej mellem Ellede og Søndergård på kortet fra 1900.

Figur 14. Original 1-kort for Elledede viser ikke nogen vej mellem Elledede og Søndergård (rød stjerne).

Figur 15. Udsnit af Original 1-kortet – nord til højre og vest opad. På marken vest for Søndergård (rød stjerne) er der to interessante områder – Kallerupholm og Lindholm.

Figur 16. Områderne der forventes inkluderet i den nuværende undersøgelse, dvs. fundstedet og de omkringliggende arealer. På nuværende tidspunkt har vi ikke tilladelse til at undersøge den nuværende matrikel 8 omkring selve gården, der p.t. er græsmark. Vi har tilladelse til at undersøge de dele af fundstedet der nu er matrikel 1h (delene af fundstedet vest og syd for gården). Vi har også tilladelse til at undersøge marken mellem Søndergård og Ellede (matr. 2u, markeret med grønt). Vi har endnu ikke bedt om tilladelse til at undersøge områderne nord og syd (markeret med gult) og vest (markeret med lyserødt) for fundstedet, men de gule områder har samme ejer som de dele af fundstedet som vi har tilladelse til at undersøge.

Undersøgelsen

Undersøgelsens formål er at finde beviser for tilstedeværelsen i eller omkring fundstedet (matrikel 8) af en beboelse i slutningen af 1300-tallet, en beboelse der kan formodes at have været beboet af Kallerup-skattes ejermænd. Undersøgelsen vil blive gennemført dels som detektorundersøgelse og dels som rekognosceringsundersøgelse. Der graves ikke, bortset fra efter eventuelle detektorfund.

Detektorundersøgelsen sigter efter at finde et område med en koncentration af metalgenstande fra 1300-tallet, f.eks. mønter, smykker, værktøj, osv. og/eller en koncentration af 1300-tals-søm, der kunne stamme fra en beboelse. **Alle fund af 1300-tals-mønter skal markeres med flag** da disse kunne indikere nedgravningsstedet for Kallerup-skatten, eftersom nogle mønter kunne være faldet ud af hullet i stobben.

Rekognosceringsundersøgelsen sigter efter at finde et område med en koncentration af 1300-tals-potteskår, tegl eller lerklining der kun indikere tilstedeværelsen af en beboelse. **Alle fund af Siegburg-stentøj skal markeres med flag**, da disse kunne indikere nedgravningsstedet for Kallerup-skatten, eftersom stoben, der er udstillet på Nationalmuseet, mangler en del af halsen og ørehanken.

Detektorundersøgelsen foretages til dels til foråret inden afgrøden begynder at vokse, og dels efter høsten. Rekognosceringsundersøgelsen foretages efter høst og jordbearbejdning for de områder der p.t. er med afgrøder, og til foråret efter harvning for de områder der p.t. er uden afgrøde. I begge tilfælde tages der hensyn til afgrøderne således at eventuelle skader undgås/minimeres.

Ved detektorundersøgelse af marken øst for findestedet (matr. 2u) skal der gøres opmærksom på at der er 8-9 overpløjede bronzealderhøje på marken, og at der kan forekomme bronzegavegods og bronzealderkeramik (se side 23).

Alle metalfund bortset fra moderne affald skal indmåles med gps's. Ligeledes skal alle fund af munkesten, lerklining og keramik (både middelalder og bronzealder) indmåles med gps.

Fund af områder med koncentrationer af jernfund skal indmåles med gps til senere undersøgelse, selv om genstandene ikke optages i første omgang.

Bronzealderhøjene på matrikel 2u

Selv om formålet med undersøgelsen er at finde bevis for en 1300-talls-beboelse på eller omkring fundstedet for Kallerup-skatten, inkluderer jeg her oplysninger om de overpløjede bronzealderhøje på matrikel 2u, som jeg har modtaget fra Jens Nielsen. Side 23-25 nedenfor er således samlet og skrevet af Jens. Jeg inkluderer det her så I er klar over markens arkæologiske historie og hvorfor I også skal holde udkig efter bronzealderkeramik, og hvorfor der kan forekomme bronzealderdetektorfund.

”Aashøje” (1881). Ellede By Matr.Nr. 2. Udgravet af Vilhelm Boye i 1859. diam.: 15,69 meter, max. højde/bevaret lagtykkelse: 2,51 meter (opmålte gamle mål (favne, alen, fod, tommer) (1859). 13 brandgrave.

Henry Petersen: *Paa Lodden har ligget c. 8 Høje nu alle pløjede. Af de fire Aashøje er en undersøgt af V. Boye (den nordligste).*

Ellede (1881) Ellede By Matr.Nr. 2 (1881). Henry Petersen: *Paa Lodden har ligget c. 8 Høje nu alle pløjede. I en af de nordvestligst liggende Høje er foruden mange Urner fundet en af flade Sten sat mandslang Stenkiste uden Stendække. Deri laa Ben og paa Bunden en flad Sten med aftryk af ”ligesom en Haand” c. 1 Al. l. til den ene Side og 3’’ tyk. Denne Sten eftersøgtes forgæves.*

Det havde unægtelig været interessant, hvis den flade sten med aftryk af ”ligesom en Haand” var blevet bevaret. Det er ikke ukendt i dansk arkæologi, at anmeldere har meddelt fund af sten med forskellige mærkelige tegn og billeder på. Det viser sig dog jævnligt, at der i sådanne tilfælde er tale om naturlige sprækkedannelser eller lignende i stenen, som tilfældigvis ligner et eller andet. På den anden side dukker der ind imellem sten op med rigtige helleristninger, og da den omtalte sten med hånden indgår i en bronzealderhøj, er der for så vidt ikke noget i vejen for, at der kan være tale om en ægte helleristning med en hånd som motiv.

Vilhelm Boye (1837-1896), der udgravede Aashøje i 1859, var i sin omskiftelige tilværelse til stadighed stærkt optaget af arkæologi. Han virkede også hele tiden som journalist og skrev en mængde reportager om nye fund og udgravninger, som var med til at gøre faget populært. Han deltog som frivillig i krigen 1864 og var en tid knyttet til museet i Århus, for hvilket han skrev en lille håndbog om udgravningsmetode. Før 1864 og efter 1885 virkede Vilhelm Boye ved Nordisk Museum i København og gjorde sig fortjent ved at udsende monografien ”Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark”. Om undersøgelsen skrev Boye i årsskriftet ”Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie” udgivet af Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab:

En Gravhöi i Raklev Sogn paa Refsnæs.

Under Ophold i Raklev Præstegaard i August Maaned 1859 lod jeg den saakaldte Aasehöi eller Aashöi udgrave, beliggende paa en Gaardmand Anders Olesen i Ellede tilhørende Mark (Raklev Sogn, Arts Herred, Holbeks Amt).

Den Beredvillighed, hvormed Eieren tillod mig at udgrave denne Höi, var saameget behageligere som det for Öjeblikket ikke er let at træffe en Höi i dette Sogn, hvori der ikke er blevet gravet. Troen paa, at Höiene indeslutte store Skatte, er der nemlig meget almindelig og bringer fattige Folk til at undersøge dem, for at de saaledes paa én Gang kunne svinge sig op til Velstand.

Det er som oftest Tilfældet, at disse Skattegravere, som altid fortælle, at de höre Laag til store Pengekister "smække i og op" i Höiene, blive skuffede, da de meget sjældent indeslutte Gjenstande af Sølv eller Guld; men de ved den Slags Eftergravninger fundne Gjenstande blive som oftest bortkastede, og saaledes blive mange Höie, der kunne have ydet Oldkyndigheden stor Gavn, hensynslöst ödelagte.

Ashöi var derimod i urört Tilstand og dækkedes endnu dengang at et c. 1/2 Alen tykt Lag Græstörv; den havde for længere Tid siden været overbegroet med mindre Træer og Buske, da der selv dybt nede i den forekom mange større Rödder. Den var 4 Alen höi og have ved sin rectangulaire Basis en Omkreds af 84 Alen. (Nord- og Sydsiden vare 25 Alen og Öst- og Vestsiden 17 Alen lange).

Allerede under Græstörven forekom en Mængde større og mindre Stene, imellem hvilke der fandtes Skaar af henved 14 Leerkar, der havde været dækket med Laag og fyldte med brændte Been. Da de næsten alle vare omgivne med flade Stene, var det sandsynligt, at de oprindeligt havde været indsatte i smaa Steenkister, som paa Grund af Træröddernes Tryk vare styrtede sammen og saaledes havde knust Leerkarrene. Kun 2 af disse Lerkar, som stode i Toppens nordvestlige Hjørne, vare nogenlunde hele; i det ene af dem laa et stærkt forirret Brudstykke af en Synaal af Bronze.

Omtrent 1 2/3 Alen dybere nede forekom igjen Skaar af (5-6) Leerkar, der ligeledes havde været dækket med Laag og fyldte med brændte Been; i et af dem, som stod i den sydlige Side, laae desuden en lille Ravperle og et Brudstykke af et Broncesmykke. I samme Dybde, men omtrent midt i Höien, stod et med flade Stene omgivet Lerkar, som rigtignok paa flere Steder var gennemtrængt af Trærödder men iövrigt temmelig vel bevaret; det var c. 9 Tom. Höit, havde paa den anden Side Spor af et Öre

og var forsynet med Hals, hvilken var forziret med to indstukne, parallelle Striber; det var dækket med et omvendt Leerkar, der lignede en Jydepotte, men var gaaet itu, og var fyldt med brændte Been, imellem hvilke der var nedlagt en Dobbeltknap af Bronze; tæt herved stod et lignende Leerkar, der dog ikke var forziret; det var ligeledes omgivet med flade Steene og dækket med et omvendt Leerkar; men det indeholdt kun brændte Been. Henimod Höiens n.v. Side stode atter 3 Leerkar, men de var knuste, da de dem omgivne Steenkister vare styrtede sammen. De havde været dækkede med Laag og fyldte med brændte Been. Ved den ene af dem laae desuden: et Brudstykke af en Kniv, en Syl og en Dobbeltknap, alt af Bronze, men stærkt medtagne af Ir.

Disse sidste 10-11 Leerkar vare stillede paa en 1 3/4 Alen tyk Masse, der var overordentlig haard og bestod af en Mængde større og mindre Steene, som vare nedlagte i en sammenblanding af Kalk og Mergel. Da der under denne Masse kun forekom Sand og en naturlig Jordbund, er det sandsynligt, at den oprindeligt var bestemt til at tjene som Basis for de sidst fundne Leerkar.

Denne Höi synes ligesom den foregaaende ikke at have været brugt paa én Gang men lidt efter lidt og har muligviis igjennem en Aarrække tjent som en Slags Familiebegravelse.

De i Höien fundne Genstande har Gaardmand Anders Olesen med stor Beredvillighed overladt til det kgl. Museum for nordiske Oldsager i Köbenhavn, hvor de nu opbevares. (18,543-18,551).

Ud over de rent videnskabelige resultater af undersøgelsen giver Vilhelm Boye os et indtryk af den overtro om skjulte skatte i gravhøjene, der åbenbart eksisterede i bedste velgående omkring midten af 1800-tallet. Det er også tankevækkende, at Vilhelm Boye allerede dengang for næsten halvandet hundrede år siden var opmærksom på trærodders destruktive virkning på gravhøjene og deres indhold. Når man bemærker de mange høje, der gennem årene har fået lov til at gro til med buske og store træer, kan man som oldtidsinteresseret ikke lade være med at bekymre sig. Nå, men efter dette hjertesuk fortsætter vi gennemgangen af bronzealderhøje og andet.

David Barry 18.03.2015